

Oybek JUMAYEV,
 Toshkent Amaliy fanlar universiteti o'qituvchisi
 E-mail: oybekmaratovich8@gmail.com
 Tel: (+99897) 782-24-81

TDIU "Ijtimoiy-gumanitar fanlar" kafedrasida dotsenti, siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD) D.Ernazarov taqrizi asosida

THE ISSUE OF YOUTH IN POVERTY REDUCTION IN UZBEKISTAN

Annotation

The article is about the problems that may arise in the reforms in reducing poverty that are related to the youth in the socio-economic policy of the Republic of Uzbekistan, their consequences, and the philosophical analysis and scientific basis of the measures recommended to fight against them. In order to reduce poverty, scientific conclusions and recommendations regarding education and healthcare are given on the example of young people.

Key words: Poverty, poverty reduction, youth, youth health, ignorance, health care, food, nutrition calorie, youth stratum, spiritual dissatisfaction, domestic disorders, negilst, spiritual and spiritual stability, intellectual competence, prosperous life.

ВОПРОС МОЛОДЕЖИ В СОКРАЩЕНИИ БЕДНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация

В статье речь идет о философском анализе и научной основе проблем, которые могут возникнуть при проведении реформ, связанный с вопросом о молодежи социально-экономической политике по сокращению бедности в Республике Узбекистан, ее последствиях и мерах, рекомендуемых для борьбы с ней. Даны научные выводы и рекомендации о процессах образования и здравоохранения для снижения бедности на примере молодежи.

Ключевые слова: Бедность, снижение бедности, молодежь, здоровье молодежи, невежество, здравоохранение, питание, калорийность питания, слой молодежи, духовная неудовлетворенность, бытовые неурядицы, негильст, морально-духовная стабильность, интеллектуальная компетентность, благополучная жизнь.

O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDA YOSHLAR MASALASI

Annotatsiya

Maqola O'zbekiston Respublikasida kambag'allikni qisqartirish bo'yicha olib borilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy siyosiyatda yoshlar masalasiga oid islohotlarda vujudga kelishi mumkin bo'lgan mummolar, uning oqibatlarini va unga qarshi kurashish bo'yicha tavsiya etilayotgan chora-tadbirlarning falsafiy tahlili va ilmiy asoslari haqida. Yoshlarga misolida kambag'allikni qisqartirish bo'yicha ta'lim va sog'liqni saqlash sohasidagi jarayonlar bo'yicha ilmiy xulosa va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Kambag'allik, kambag'allikni qisqartirish, yoshlar, yoshlar salomatligi, bilimsizlik, sog'liqni saqlash, oziq-ovqat, ozuqa kalloriyasi, yoshlar qatlami, ruhan qonirmaslik, maishiy buzuvq illatlar, negilst, ma'naviy-ruhiy barqarorlik, intellektual salohiyat, farovon hayot.

Har qanday muammoni eshitganimizda yoki u haqida fikr yuritganimizda uning yechimini topish bo'yicha rejalar tuzish va muhim qarorga kelish to'g'risida mulohaza yuritishni boshlaydi. Mavjud masalaning yechimi avvalambor xilma-xil fikrlar, qarama-qarshi tomonlarning kurashi jarayonida yagona bir to'xtama kelishi natijasida amalga oshib borishi maqsadga muvofiqdir.

Iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy munosabat tizimida hal etilishi dolzarb ahamiyatga ega bo'lgan xuddi shundan muammolardan biri bu kambag'allikdir. Ayni zamonda kambag'allikni qisqartirishga doir choralarni paysalga solinishi go'yoki zanjir reaksiyasiga o'xshab boshqa bir qator muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish masalasi shaffof, keng jamoatchilik va hukumat miqyosida ko'rib chiqilishini lozim bo'lgan masala sifatida namoyon bo'ldi.

O'zbekistonda respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2020-yil fevraldagi Parlamentga murojaatida birinchi marotaba O'zbekistonda aholisining kambag'al qatlami 12-15 foizi ya'ni, 4,5 – 5 million nafarligini ta'kidlagan edi. "Dastlabki hisob-kitoblarga ko'ra, 12-15 foiz yoki 4,5-5 million aholimiz kambag'al. Bu bir kunlik daromadi 10-13 ming so'mdan oshmayapti, degani. Prezident sifatida meni odamlarimizning ovqatlanishi, davolanishi, bolalarini o'qitishi, kiyintirishi kabi hayotiy ehtiyojlari nima bo'layapti, degan savol har kuni qiynaydi", – deydi. Davlat rahbarining ushbu murojaatidan so'ng mavjud kambag'allik muammosini har tomonlama puxta o'rganish va tahlil qilish zaruratini ko'rsatdi. Ayniqsa, u yoshlar bilan bog'liq bo'lganda alohida e'tibor talab etadi. Shu maqsadda avvalambor kambag'allik va yoshlar masalasining o'zaro to'qnashuvi uning o'ziga xos jihatlarini o'rganish va ijtimoiy-falsafiy tahlil qilishni taqozo etadi.

Jumladan, kambag'allikning yoshlar ta'limi samaradorligini pasayishiga ta'siri.

Bugungi kunda kambag'allikning inqiroz sifatida yosh avlodning kelajakdagi daromadlariga tahdid solmoqda. O'smir va yoshlar o'rtasida bilim olishga bo'lgan e'tiborning pasayishini bunga yaqqol misol qilishimiz mumkin. Bir qancha rasmiy tuzilmalar tomonidan yaqin kelajakda savodsizlik darajasi oshishi prognoz qilinmoqda. Xususan, jamiyat hayotida samarali ishtirok etish uchun o'qish, yozish va matematik ko'nikmalardan foydalana olmaydigan o'quvchilar sonini ortishi kuzatilmoqda. Kambag'allik muammosi bevosita ta'lim tizimiga ya'ni yoshlarga salbiy ta'sir ko'rsatishi sir emasligi jahon tajribasidan ma'lum. Masalan "YuNeSKO ma'lumotlariga ko'ra, dunyoda 750 mln kishi yozish va o'qishni bilmaydi. Bundan uchdan ikki qismini ayollar tashkil qilmoqda. Shu bilan birga oxirgi 50 yil ichida yoshlar o'rtasida savodxonlik darajasi oshayotgani qayd qilinmoqda. Aniqlanishicha, savodsiz odamlarning 45 foizi Janubiy Osiyoda, 27 foizi Afrikada (Sahroi Kabirdan janubda), 10 foizi Sharqiy va Janubi-sharqiy Osiyoda, 9 foizi Shimoliy Afrika va G'arbiy Osiyoda, 4 foizi Lotin Amerikasida va Karib dengizi davlatlarida yashaydi". Savodsizlik asosan aholining qashshoq va kambag'allik darajasi yuqori mamlakatlar hisobiga to'g'ri kelmoqda.

"World Population Review 154 ta davlat orasida savodxonlik darajasi bo'yicha reytingni aniqlagan. Unda O'zbekistonning reyting ko'rsatkichi 100%ni tashkil etmoqda". Lekin aholi kambag'alligining 12-15 foizni tashkil etishi bilim olishga to'sqinlik

qiladigan omil sifatida ta'lim samaradorligining pasayishiga ta'sir qiladi. Bu ta'limdagi kambag'allikni yo'q qilish, zaif o'quvchilar uchun teng imkoniyatlarni yaratish va inklyuzivlikni rivojlantirishda qiyinchiliklarga duch kelish deganidir. Xususan, Jahon banki xabarlariga ko'ra, "Daromadi turlicha bo'lgan oilalardan bo'lgan o'quvchilar o'rtasidagi ta'lim olishdagi tafovut o'sib borayotgani, ayniqsa, tashvishga solmoqda. Bu o'qituvchilar va o'quvchilar uchun masofadan turib o'qitish va o'quv materiallaridan foydalanish imkoniyatlaridagi farqlar, shuningdek, o'qituvchilarning qo'llab-quvvatlashlari va ta'lim olishda oilaning hissasi kabi bir qator omillar sababli yuzaga kelmoqda".

Ekspertrlarning fikricha, mamlakatlar ta'lim uchun budjetdan ajratiladigan mablag'ni saqlab qolishi, masofaviy o'qitish sifatini oshirishi, ta'lim dasturlarida nafaqat bilimlarga, balki qobiliyat va ko'nikmalarni rivojlantirishga urg'u berish, o'quv vaqtidagi yo'qotishlarni qoplash uchun samarali strategiyalarni ishlab chiqish lozimligini belgilamoqda.

Kambag'allik muammosining yoshlar salomatligini saqlashga salbiy ta'siri.

Umuman olganda jahonda demografik jihatdan yoshlar qatlami juda kattadir. 10 yoshdan 19 yoshgacha bo'lgan aholining dunyo bo'lab umumiy soni 1,2 milliard kishiga yetdi va bu ko'statkich yoshlar soni bo'yicha tarixdagi eng katta ko'rsatkichdir. O'zbekistonda 10-19 yoshdagi qariyb 5.36 million yigit-qizlar, bu aholining 17% ni tashkil etadi.

Bugun O'zbekistonda 30 yoshgacha bo'lgan yoshlar aholining 60 foizini tashkil qiladi. O'zbekistonda ta'lim oluvchi yoshlar jami aholining qariyb yarmini tashkil etishini inobatga olsak mamlakatlaridagi ta'lim, inson kapitali sifati va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga uzoq muddatli ta'sir ko'rsatishini belgilaydi. Aholining titul tarkibini yoshlar tashkil qilar ekan mamlakat ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy sohasidagi har qanday jarayonlar ularning turmush tarziga bevosita va bilvosita ta'sir ko'rsatadi. Xususan, yoshlar salomatligi unga ta'sir etuvchi salbiy omillarni bartaraf etishga xalqaro va hukumat darajasida hal qilinadigan dolzarb masala sifatida qaralmoqda. Ayniqsa unga kambag'allik muammosi tahdid solib tursa.

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, "har kuni 3000 dan ortiq o'smirlar oldini olish mumkin bo'lgan sabablardan tufayli vafot etmoqda. Bularning uchdan ikki qismi past va o'rta daromadli mamlakatlarga to'g'ri keladi". Kelajakda, katta yoshda ro'y beradigan kasalliklar uchun asosiy xavf omillari o'smirlar davrida boshlanadi yoki rivojlanadi. Yuqorida keltirilgan raqamlardan shuni anglash mumkinki, kambag'allik muammosi yoshlar sog'lig'iga aloqador quyidagi salbiy oqibatlarni keltirib chiqarishi mumkin.

kundalik ehtiyojlar uchun belgilangan me'yordagi ozuqa kalleriyasiga ega bo'lmagan ovqatlanish;

sog'lom turmush tarzini yo'lga qo'yish uchun mavjud imkoniyatlardan foydalana olmaslik;

o'smir-yoshlar ongida turmush tarzidan ruhan qonirmaslik oqibatida maishiy buzuk illatlar girdobiga tushishi;

eng muhimi yoshlarning kelajagiga bo'lgan ishonchining so'nishi va negilist qarashlarni shakllantirishi mumkin.

Sog'lom ma'naviy-ruhiy barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan har qanday chora-tadbirlar o'zaro manfaatdor tomonlarning xususan, yoshlar va davlat o'rtasidagi izchil munosabatlarni mustahkamlaydi.

O'zbekistonda kambag'allik muammosini bartaraf etish uchun yoshlar salomatligi bilan bog'liq jarayonlarga katta e'tibor berilishi, ushbu masalaga kompleks yondashish zarurligini belgilamoqda. Yoshlarning sog'lig'iga tizimli yondashuv va o'z vaqtida sarmoyalar kiritish ko'p marotaba foyda keltirishi mumkin. Bu esa ularning salomatligini ta'minlanishiga, intellektual salohiyatni oshishiga, yurt tichligi, vatan ravnaqi rivoji uchun beqiyos hissa qo'shishiga hamda o'sib kelayotgan yangi avlodning barkamol ulg'ayishini xizmat qiladi.

Kambag'allikka barham berishning istiqboli chora-tadbirlarning uzviyligini ta'minlashda hamda yoshlarning farovon hayotini kafolatlaydigan samarali rejalarini ishlab chiqish lozim. Yangi O'zbekiston sharoitida bugungi yoshlar mamlakat tarixidagi eng katta ishchi kuchiga aylangan. Demakki, yoshlarni rivojlantirishga qaratilgan siyosat va ular uchun kiritilgan investitsiyani to'g'ri sarflanishi, O'zbekistonni yangi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasiga olib chiqadigan avlod bo'lib shakllanishiga xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 42-moddasida "Mehnatga haq to'lashning eng kam miqdori insonning munosib turmush darajasini ta'minlash zarurati hisobga olingan holda belgilanadi" deb qo'yilgani bugungi kunda aholining turmushi uchun iste'mol xarajatlarining oshirib borilishini quyida keltirilgan ma'lumotlar orqali tahlil qilishimiz mumkin. "2021-yil may oyida birinchi marta minimal iste'mol xarajatlari hisoblangan va 440 ming so'mni tashkil etgandi". "2022-yil boshida yangilangandi va bir kishi uchun minimal iste'mol xarajatlarining yangi miqdori 13,2 foizga oshib, 498 ming so'mni tashkil etdi". "2023-yil uchun hisoblangan minimal iste'mol xarajatlari qiymati bir oyda kishi boshiga 568 ming so'm bo'lgan bo'lsa," "2024-yil uchun hisoblangan minimal iste'mol xarajatlari qiymati bir oyda kishi boshiga 621 ming so'mni tashkil etdi (kuniga 20,7 ming so'm), deya xabar berdi Statistika agentligi".

Tahlillar natijasi shuni ko'rsatmoqdaki, kambag'allikni qisqartirishga qaratilgan islohotlarning yoshlar hayotiga salbiy ta'sirini kamaytirishga erishish O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotini ta'minlashga xizmat qiladigan muhim omillardan biridir.

Xususan, birinchidan mamlakatda olib borilayotgan islohotlarning uzviy borishiga barqarorlashiradi.

Ikkinchidan fuqarolar o'rtasida ijtimoiy-siyosiy, huquqiy va ma'naviy munosabatlar muhitni yanada yaxshilaydi.

Uchinchidan inson intellektual salohiyatini oshishi, yaratuvchanlik va ijodkorlik imkoniyatlarini yuksaltiradi.

To'rtinchidan xalqaro davlatlararo o'zaro ishonch munosabatlar tizimini yaxshilanishiga ta'sir ko'satadi.

Beshinchidan inson omili uchun sarflanadigan investiya muhiti jozibadorligini oshishiga xizmat qiladi.

Oltinchidan hayotidan rozilik, shukronalik va baxtiyorlik hissi bilan yashash tuyg'ularini yuksalishiga xizmat qiladi deb ayta olishimiz mumkin.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning 2020 yil fevraldagi parlamentga Murojaati.president.uz
2. <https://kun.uz/uz/news/2018/09/09/duneda-750-mln-kisi-savodsiz-ekani-malum-kilindi>
3. <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/literacy-rate-by-country>
4. <https://daryo.uz/2020/08/06/jahon-banki-pandemiya-markaziy-osiyo-da-savodsizlik-darajasi-oshishiga-olib-kelishi-mumkin>
5. <https://www.unicef.org/uzbekistan/uz/ekspertlar-ozbekistondagi-osmirlar-salomatligini-yaxshilash-masalalarini-muhokama-qilishdi>

6. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. –T: 2023.18-b.
7. <https://www.gazeta.uz/uz/2021/05/31/minimal/>
8. <https://www.gazeta.uz/oz/2022/01/09/min-cost/>
9. <https://www.gazeta.uz/oz/2023/07/18/min-cost/>
10. <https://www.gazeta.uz/oz/2024/01/22/mcc>